

Redakcja naukowa
Anna Pawlak, Beata Skwarek,
Justyna Stadniczeńko, Oksana Petrenko

**W TROSCIE O ROZWÓJ I BEZPIECZEŃSTWO DZIECKA
WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE
ASPEKTY SPOŁECZNO-PRAWNE**

WYDAWNICTWO
AEH

**W trosce o rozwój i bezpieczeństwo dziecka
we współczesnym świecie.
Aspekty społeczno-prawne**

Redakcja naukowa:

Anna Pawlak, Beata Skwarek, Justyna Stadniczeńko, Oksana Petrenko

Legnica – Warszawa 2022

Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie

Publikacja finansowana ze środków Firm GATES POLSKA Sp. z o. o.,
Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A., Koleje Dolnośląskie S.A.

Recenzenci:

prof. dr hab. Joanna Konarska
prof. dr hab. Olga Suchomlińska

Copyright © 2022 by Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie
Copyright © 2022 by Collegium Witelona Uczelnia Państwowa

Projekt okładki:
Zbigniew Gol

Collegium Witelona Uczelnia Państwowa
ul. Sejmowa 5 A, 59-220 Legnica
tel. 76 723 22 80 do 83
uczelnia@collegiumwitelona.pl
www.collegiumwitelona.pl
www.wydawnictwo.collegiumwitelona.pl

Korekta, skład i łamanie:
Krystyna Gajaszek, Waldemar Gajaszek
Stowarzyszenie „Wspólnota Akademicka”
ul. Sejmowa 5 A, 59-220 Legnica
tel. 76 723 21 20, tel./fax 76 723 29 04
www.wa.legnica.edu.pl

ISBN 978-83-66552-55-5

Wydawnictwo
Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej
ul. Okopowa 59
01-043 Warszawa

Spis treści

Table of contents	7
Słowo od redaktorów	11

Część I

RODZINA I DZIECKO

Jacek Sobczak, Ksenia Kakareko

Konstytucyjne prawo rodziców do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego oraz religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniemami	15
--	----

Stanisław Leszek Stadniczeńko

Błędne rozumienie osobowej natury człowieka i uwarunkowania destrukcyjne rodziny we współczesnej cywilizacji	39
--	----

Marek Michalak

Zagrożenie praw dziecka podczas pandemii koronawirusa	57
---	----

Жанна Стельмашук, Надія Гринькова, Аліна Ваколюк

Відповідальне батьківство: теоретичні аспекти	69
---	----

Тетяна Ципан

Соціально-правові та педагогічні основи виховання дітей у сім'ї	85
---	----

Ольга Павелків

Сімейне виховання в системі освіти Японії	109
---	-----

Оксана Петренко

Ідеї дитиноцентризму в зарубіжній педагогічній теорії: актуалізація проблеми вільного виховання	131
---	-----

Сергій Петренко

Оволодіння цифровою грамотністю і безпека дітей в цифровому просторі: актуалізація проблеми	155
---	-----

Część II

SZKOŁA I BEZPIECZEŃSTWO UCZNIÓW

Ольга Поліщук, Юлія Шалівська

Особливості формування моральних переконань учнів в умовах
 нової української школи 183

Роман Павелків, Іванна Хомич

Психологічні передумови розвитку суспільно значущої поведінки
 в молодшому шкільному віці 200

Інна Петренко

Вимоги до формування безпечного простору шкільної кімнати
 початкової школи у контексті Концепції Нової української школи 217

Віталій Павелків, Катерина Павелків, Віктор Панасюк

Психолого-педагогічні умови попередження ризикованої поведінки
 у учасників молодіжних субкультур 227

Людмила Баліка

Теоретичні основи формування культури екологічної поведінки
 учнів початкової школи засобами інтерактивних технологій 241

Katarzyna Sępowicz-Buczko, Stefania Kozłowska

Bezpieczeństwo w serwisach społecznościowych w opinii uczniów
 liceum ogólnokształcącego 265

Світлана Бричок

Теоретичні основи проблеми виховання культури безпеки
 життєдіяльності здобувачів вищої педагогічної освіти 289

Віта Боса

Підготовка майбутніх філологів в Україні засобами сучасних
 інформаційно-комунікаційних технологій: методологія проблеми 309

Łukasz Trzeciak

Polskie regulacje prawne dotyczące kierowania hulajnogą elektryczną
 i urządzeniem transportu osobistego przez dzieci 329

Część III

ASPEKTY SOCJALNO-PRAWNE

Elżbieta A. Maj	
Socjalna ochrona dziecka w perspektywie podstawowych praw człowieka	339
Larysa Gajewska, Natalia Pobirchenko, Beata Skwarek	
Praca socjalno-wychowawcza z rodziną we współczesnych warunkach: kontekst polsko-ukraiński	349
Наталія Коляда	
Дитячий рух у просторі соціального життя	363
Любов Нечипорук	
Соціальна робота з безпритульними дітьми	375
Григорій Пустовіт	
Теоретико-прикладні засади соціального захисту дітей і учнівської молоді в закладах позашкільної освіти	391
Світлана Щудло, Ірина Мірчук, Оксана Зелена	
Небезпеки вільного часу у підліткових практиках у період пандемії COVID-19 (на матеріалах міжнародного соціологічного проєкту)	413

Część IV

GŁOS STUDENTÓW

Marta Olszewska	
Andrzej Frycz Modrzewski o roli wychowania człowieka	429
Катерина Попова	
Когнітивний і виховний потенціал полікультурної освіти	439
Ірина Поліщук	
Т. Д. Дем'янок про роль громадських організацій у системі превентивного виховання дітей	453
Informacje o autorach	465

Table of contents

A word from the editors	11
-------------------------------	----

Part I

FAMILY AND CHILD

Jacek Sobczak, Ksenia Kakareko

The constitutional right of parents to provide their children with a moral and religious upbringing and teaching in accordance with their convictions	15
---	----

Stanisław Leszek Stadniczeńko

The erroneous understanding of the personal nature of man and the conditions for the family destruction in modern civilization	39
--	----

Marek Michalak

Threats to children's rights during the coronavirus pandemic	57
--	----

Zhanna Stelmashuk, Nadiya Hrynkova, Alina Vakoliuk

Responsible attitude: theoretical aspects	69
---	----

Tetiana Tsipan

Socio-legal and pedagogical basis raising children in the family	85
--	----

Olha Pavelkiv

Family education in japan's education system	109
--	-----

Oksana Petrenko

Ideas of child centrism in foreign pedagogical theory: actualization of the problem of free upbringing	131
--	-----

Serhii Petrenko

Digital literacy and child safety in the digital space: actualizing the problem	155
---	-----

Part II

SCHOOL AND PUPIL SAFETY

Olga Polishchuk, Yulia Shalivska

Features of formation of moral beliefs of students in the conditions
of the new ukrainian school 183

Roman Pavelkiv, Ivanna Khomych

Psychological prerequisites for the development of socially significant
behavior in primary school age 200

Inna Petrenko

Requirements for the formation of a safe space of the school room
of primary school in the context of the concept of the new ukrainian school 217

Vitaliy Pavelkiv, Kateryna Pavelkiv, Viktor Panasiuk

Psychological and pedagogical conditions of risky behavior prevention
of youth subcultures participants 227

Lyudmila Balika

Theoretical fundamentals of formation of culture of ecological behavior
of primary school students by means of interactive technologies 241

Katarzyna Sępowicz-Buczko, Stefania Kozłowska

Security in social networking services in the opinion of students
from the general secondary school 265

Svitlana Brychok

Theoretical essentials of the problems of the upbringing of the culture
of life safety of applicants of higher pedagogical education 289

Vita Bosa

Preparing future philologists in ukraine with the use of modern information
and communication technologies: a methodology of the problem 309

Łukasz Trzeciak

Polish legal regulations regarding the driving of an electric scooter
and personal transport device by children 329

Part III**SOCIAL AND EDUCATIONAL ASPECTS**

Elżbieta A. Maj	
Social protection of a child in terms of fundamental human rights	339
Larysa Gajewska, Natalia Pobirchenko, Beata Skwarek	
Social and educational work with the family in contemporary conditions: the polish-ukrainian context	349
Nataliia Koliada	
Children's movement in the space of social life	363
Nechiporuk Lyubov	
Social work with homeless children	375
Hryhorii Pustovit	
Theoretical and applied principles of social protection of children and student youth in extracurricular education institutions	391
Svitlana Shchudlo, Iryna Mirchuk, Oksana Zelena	
Dangers of free time in adolescent practices during the covid-19 pandemic (On the international sociological project)	413

Part IV**STUDENTS' VOICE**

Marta Olszewska	
Frycz Modrzewski – the Role of (Human) Upbringing	429
Kateryna Popova	
Cognitive and educational potential of multicultural education	439
Iryna Polishchuk	
T.D. Demianyuk on the role of non-governmental organizations in the system of preventive education of children	453
Information about the authors	465

Інна Петренко

Рівненський Державний Гуманітарний Університет,

Кафедра теорії і методики виховання

ORCID: 0000-0003-2320-6100

e-mail: inna.petrenko@rshu.edu.ua

Вимоги до формування безпечного простору шкільної кімнати початкової школи у контексті Концепції Нової української школи

РЕЗЮМЕ

Авторкою здійснено аналіз вимог до формування безпечного простору шкільної кімнати початкової школи у контексті Концепції Нової української школи. З'ясовано, що безпечним простором шкільної кімнати вважається той простір, у якому наявні безпечні умови навчання та праці, налагоджена комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю учнів, педагогів і батьків, відсутні будь-які прояви насильства та є достатні ресурси для їх запобігання, а також дотримано прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника навчально-виховного процесу.

Сучасний освітній простір передбачає: цілісність, єдність і впорядкованість простору та візуального сприйняття; свободу, відкритість, сприйняття, креативність; практичність та ергономічність; гармонійність та збалансованість; соціалізацію та співпрацю; вікову відповідність; багатофункціональність, мобільність; персоналізованість, наявність особистісного простору.

Виокремлено основні вимоги до освітнього простору шкільної кімнати початкової школи, як-то: соціальність, функціональність, доступність, гнучкість, наповнення, безпечність, безбар'єрність, створення різноманітних можливостей для різних видів діяльності, здатність викликати радість, стимулювання фантазії, мотивування до навчання.

Ключові слова: освітній простір, безпечний простір, шкільна кімната, початкова школа, Концепція Нової української школи.

Вступ

У наш час в зв'язку зі вступом суспільства у постіндустріальну епоху розвитку, коли головним результатом освіти є «компетенція з відновлення компетентностей», роль освітніх установ в становленні особистості дитини усе більше зростає. У великій мірі саме від школи сьогодні залежить, чи розкриється людина в майбутньому, чи знайде вона своє місце в житті. Освітні установи є відображенням існуючого суспільства – складного й багатогранного. І як соціальний інститут школа повинна бути

максимально наближена за рівнем інтелекту, технічного розвитку до оточуючого соціуму, повинна брати на озброєння все краще й нове. У такому контексті провідною характеристикою інноваційних комфортних шкіл є постійне відновлення й саморозвиток на основі особливої організації діяльності педагогів і учнів, що передбачає формування ефективного освітнього простору.

Відповідно до Концепції «Нова українська школа» шкільна освіта в Україні переходить від повідомлення інформації до розвитку життєвих компетенцій, від одноманітного стандартизованого підходу – до дитиноцентризму та особистісної орієнтації, від педагогіки інструктажу та впливу – до педагогіки партнерства¹. Ці підходи вимагають також нової організації освітнього простору. Для побудови принципово нового освітнього простору Міністерство освіти й науки України запозичує досвід зарубіжних країн, які вже багато років організують шкільне навчання за цими принципами: Данія, Естонія, Німеччина, Польща, Швеція.

Концепцією «Нова українська школа» серед дев'яти ключових компонентів формули нової школи важливим визначається «сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу»². Орієнтація сучасної освіти на формування освітнього середовища, освітнього простору як певної частини соціуму зумовлює необхідність реалізації ідей, проєктів, технологій створення такого освітнього простору, який би сприяв повноцінній соціалізації учнів. Сучасний освітній простір повинен бути гнучким, наповненим, безпечним, створювати різноманітні можливості для різних видів діяльності, викликати радість, стимулювати фантазію, мотивувати до навчання³.

У науково-педагогічній літературі поняття «освітній простір» найбільш часто розглядають як важливу характеристику освітнього процесу, що відображає основні етапи й закономірності розвитку освіти як фундаментальної характеристики суспільства, його культурної діяльності. Поняття освітнього простору поєднує дві основні ідеї – ідею простору і ідею освіти. Освітній простір відображає певне освітнє структурне співіснування й взаємодію освітніх систем, їх компонентів, освітніх подій. Освітній простір характеризується обсягом освітніх послуг, потужністю й інтенсивністю освітньої інформації, освітньою інфраструктурою. Основними характеристиками освітньої інфраструктури є якісний і кількісний склад її елементів, їх просторове розташування й взаємодія, її безпечність. Програма дій Кабінету міністрів України передбачає створення у кожній школі до 2025 року сприятливого освітнього середовища, безпечного освітнього простору, забезпечення компетентнісного навчання учнів і постійного підвищення кваліфікації педагогів. Безпечна і дружня до дитини школа – «це місце, у якому діти і дорослі почуваються безпечно і комфортно, яке дарує дітям особливе відчуття єдності, дає точку опори і можливість проявити себе, вселяє надію і породжує впевненість у майбутньому»⁴.

¹ *Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи*, URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20srednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>, дата звернення: 12.11.2021 г.

² *Нова українська школа: порадник для вчителя*, Під заг. ред. Н.М. Бібік Київ: ТОВ Видавничий дім «Плєяди», 2017, 206 с., с. 11.

³ *Новий освітній простір. Мотивуючий простір. Інформаційний посібник*, 1 липня 2019, 255 с., с. 17.

⁴ В. Пономаренко, Т. Воронцова, О. Сакович, *Безпечна і дружня до дитини школа в контексті реформи «НУШ»*, Київ: Алатон, 2020, 64 с., с. 6.

Одним з важливих структурних компонентів освітнього простору є класна кімната. Відтак, проблема формування безпечного простору шкільної кімнати початкової школи є актуальною і потребує ґрунтовного аналізу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Аналіз стану розробленості досліджуваної проблеми дає підставу зробити висновок, що вивчення освітнього простору здійснюється багатьма вченими у різних галузях гуманітарного знання. Цей феномен став предметом вивчення Н. Бастун, С. Бондиревої, С. Гершунського, Б. Ельконіна, Д. Косенка, В. Слободчикова, І. Фруміна, А. Цимбалару та ін.

Приміром, Д. Косенко вважає, що освітній простір – це, насамперед, «матеріальні засоби освіти: архітектура та інтер'єр шкільної будівлі, меблювання та обладнання, різноманітне навчальне приладдя тощо»⁵. Натомість, А. Цимбалару розглядає освітній простір школи як просторово-предметний компонент – предметні засоби, сукупність та певне розташування яких створює умови для організації потрібних дій суб'єктів. Він уміщує виховний, розвивальний, навчальний, педагогічний простори тощо⁶.

Водночас, питання організації освітнього простору задля збереження та зміцнення здоров'я учнів в закладах освіти досліджували О. Бабенкова, Г. Гончарова, А. Макарова, І. Рапопорт та ін.; гігієнічну модель освітнього закладу вивчали В. Андреева, М. Антропова, М. Безруких, Д. Колесов, М. Куїнджі, А. Хрипкова, Д. Шаріпова та ін.; предметно-просторове середовище закладу освіти досліджували Г. Любимова, С. Новосьолова, А. Петровський та ін.

Питання безпечності освіти у їх загальнолюдському й психологічному контекстах вивчали І. Баєва, Л. Гаязова, Є. Гірусов, М. Моїсєєв й ін.

Разом з тим, проблема формування безпечного простору шкільної кімнати початкової школи, попри всю її актуальність й затребуваність, залишається розкритою фрагментарно, що й зумовило актуальність цієї розвідки.

Виклад основного матеріалу дослідження

За своєю головною ідеєю освітній простір має служити усім учасникам освітнього процесу, розкривати потенціал і учнів, і педагогів. Крім дотримання законів естетичності, школа має втілювати ідеї безбар'єрності, а також доступності та безпечності освітнього середовища. Саме така організація простору допомагатиме реалізовувати основні цілі Нової української школи.

⁵ Д. Косенко, *Новий освітній простір для Нової української школи: місія нездійснена?! URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1115-novij-osvitnij-prostir-dlya-novoji-ukrajinskoji-shkoli-misiya-nezdijsnena>, дата звернення: 11.2021 г.*

⁶ А. Д. Цимбалару, *Освітній простір: сутність, структура і механізми створення*, „Український педагогічний журнал” 2016, № 1, URL: <http://uej.undip.org.ua/upload/iblock/311/311c4a2491b1cdb734b792dca919716e.pdf>, дата звернення: 1.11.2021 г.

Український дослідник Д. Косенко вважає, що освітній простір має бути соціальним, функціонально придатним, доступним, безпечним, всеохопним, цілісним, різноманітним та гнучким⁷.

На сьогодні в педагогічній науці відсутнє єдине розуміння безпечного освітнього простору, що зумовлене існуванням різних підходів до розуміння його сутності. Йдеться і про психологічний, і про екологічний, і про інформаційний, і про ергономічний аспекти. Попри різні підходи й різні акценти в розумінні безпечного освітнього простору, переважна більшість науковців сходиться на думці, що безпечний освітній простір – це стан освітнього простору, в якому: «наявні безпечні умови навчання та праці, комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю учнів, педагогів і батьків, відсутні будь-які прояви насильства та є достатні ресурси для їх запобігання, а також дотримано прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника навчально-виховного процесу»⁸.

Сучасний освітній простір передбачає: цілісність, єдність і впорядкованість простору та візуального сприйняття; свободу, відкритість, сприйняття, креативність; практичність та ергономічність; гармонійність та збалансованість; соціалізацію та співпрацю; вікові відповідність; багатофункціональність, гнучкість та мобільність; персоналізованість, наявність особистого простору⁹.

Освітній простір школи як закладу освіти складається з багатьох класних кімнат. Класна кімната є найпомітнішим символом освітнього простору. І саме простір класу, за дослідженнями англійських вчених, найбільше впливає на успішність учнів¹⁰. Вільна енциклопедія Вікіпедія визначає класну кімнату як «приміщення для навчальних занять; велику, спеціально обладнану кімнату. Більшу частину класу займають місця для слухачів, орієнтовані в одну сторону. Як правило, мається на увазі дошка для записів або екран для відеоінформації. Є можливість вивішування плакатів. У класі встановлено багатолампове освітлення, або велика кількість високих і широких вікон»¹¹.

Сучасними ученими доведено, що класна кімната є не тільки відносно стабільним фізичним середовищем, а й провідником до певної міри стійкого соціального контексту, засобом створення безпечного простору. Тому класна кімната, як і весь освітній простір, повинна відповідати критеріям Нової української школи. Класні кімнати мають стати придатними до трансформації, перегрупування меблів, швидкої зміни робочих зон для роботи з цілим класом, в групах чи індивідуально, у спокої чи в русі. Окрім класичних варіантів організації освітнього простору в класі, доцільним є використання ІТ-технологій, мультимедійних засобів навчання. Класні кімнати для учнів початкової школи мають відрізнятися від кімнат для старшокласників, як за предметно-просторовою організацією, так і за характером оформлення. Класні кімнати мають бути персоналізованими, має бути передбачене максимальне використання стін під графічні зображення, які підкреслюватимуть тематичність конкретного

⁷ Д. Косенко, *Новий освітній простір для Нової української школи: місія нездійснена?!...*

⁸ Т. П. Цюман, Н. І. Бойчук, *Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб.*, за заг. ред. Т. П. Цюман, Київ 2018, 56 с., с. 10.

⁹ *Новий освітній простір. Мотивуючий простір. Інформаційний посібник*, 1 липня 2019, 255 с.

¹⁰ Д. Косенко, *Новий освітній простір для Нової української школи: місія нездійснена?!...*

¹¹ *Класна кімната*, URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B0_%D0%BA%D1%96%D0%BC%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0, дата звернення: 12.11.2021 г.

класу. Класні кімнати мають стати соціальним простором співпраці, відкритим як для учасників освітньої спільноти, так і для громади, частиною якої ця спільнота є. Освітній простір класної кімнати має бути багатofункціональним¹².

В Законі України «Про освіту» у п. 28 зазначається, що «універсальний дизайн у сфері освіти – дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання усіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну»¹³. Тобто, за формулюванням у Законі про освіту «універсальний дизайн» – це освітня стратегія, яка передбачає і перебудову простору школи та класу, й перебудову стратегії викладання на уроці.

Необхідно зауважити, що термін «універсальний дизайн», і концепцію універсального дизайну розробив Рональд Мейс, який усе життя провів на інвалідному візку. У 1989 р. він створив Центр універсального дизайну, а у 1997 р. в університеті Північної Кароліни в США було сформульовано сім принципів універсального дизайну: рівність та доступність використання; гнучкість використання; простота й інтуїтивне використання; доступно викладена інформація; терпимість до помилок; малі фізичні зусилля; наявність необхідного розміру, місця, простору¹⁴.

Ці ж принципи є визначальними й при формуванні безпечного простору шкільної кімнати. Це означає, що під час проектування простору відразу враховуються потреби та інтереси всіх категорій учнів. Так, у формуванні простору класної кімнати початкової школи необхідно дотримуватися безбар'єрності, зручності, безпеки, взаємодії, захищеності.

В Україні на сьогодні існують чіткі норми для організації освітнього простору шкільної кімнати, які можна розділити на три групи: стандартні (дотримання вимог державних освітніх стандартів, міжнародних, національних і галузевих стандартів на виробництво обладнання закладів освіти); санітарно-гігієнічні, техніко-ергономічні, вимоги безпеки (дотримання державних санітарних та будівельних норм, відомчих інструкцій та рекомендацій, технічних вимог); психолого-педагогічні, естетичні (відповідність призначенню, місцю в освітньому процесі, вимогам до оформлення)¹⁵.

В Концепції НУШ закладено можливість урізноманітнення варіантів організації навчального простору в шкільній кімнаті, використання мобільних робочих місць, які легко трансформувати для групової роботи¹⁶.

Ознаками сучасної шкільної кімнати початкової школи є зонування та гнучка організація простору в реаліях тих будівель, у яких навчаються учні молодшого шкільного віку. Відповідно, у класній кімнаті повинні бути чіткі візуальні й матеріальні межі простору: меблі та обладнання в класі (книжкові шафи, панелі, стелажі, столи, килимки, перегородки) розставляють так, щоб позначати наявність декількох зон з різним призначенням. Для візуального позначення меж зонування використовують різні за кольором покриття для підлоги або кольорову клейку стрічку для під-

¹² *Новий освітній простір. Мотивуючий простір. Інформаційний посібник...*

¹³ Про освіту: Закон України від 5.09.2017 № 2145-VIII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>, дата звернення: 12.11.2021 р.

¹⁴ *Чому нам потрібне місто, доступне для всіх?* URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2017/12/11/chomu-nam-potribne-misto-dostupne-dlya-vsikh/>, дата звернення: 5.11.2021 р.

¹⁵ *Новий освітній простір. Мотивуючий простір. Інформаційний посібник...*

¹⁶ *Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи...*

логи, що полегшує дітям розуміння того, що саме цей конкретний вид діяльності відбувається в цій зоні¹⁷.

Учнівські меблі повинні також відповідати певним вимогам, як-то: ергономічність, безпечність, форма та розміри, міцність, вага, колір, естетичність.

Як стверджує Д. Косенко, в шкільній кімнаті початкової школи більш доречно ставити двомісні столи, позаяк «в умовах гнучкого, рухливого класу двомісні столи також мають певні переваги. Групу з двох двомісних столів скласти легше, ніж з чотирьох одномісних, і спільна робоча поверхня виходить більш цілісною. Два учні чи учениці будь-якого віку легко можуть пересунути двомісний стіл, тим часом як переміщення одномісного столу – досить складне, якщо взагалі посильне індивідуальне завдання для першокласника чи першокласниці»¹⁸. І далі: «для забезпечення відповідності розмірів меблів та антропометрії учнів найбільш придатними є столи та стільці фіксованої висоти різних ростомірних груп, підібрані індивідуально для кожного з учнів. Для першого класу, як правило, підходять меблі розмірів від нульового (біле маркування) до другого (фіолетове маркування). Столи та стільці з можливістю зміни висоти виправдовують себе лише тоді, коли учень/учениця може швидко та безпечно здійснити таке регулювання самотужки»¹⁹.

В безпечному просторі класної кімнати мають бути створені освітні зони, які обладнані меблями без гострих кутів, інтерактивною дошкою, комп'ютерною технікою та наповнені розвивальними іграми та іграшками, посібниками та матеріалами. Класні меблі повинні бути мобільними, доступними, доцільними і безпечними у використанні; кількість іграшок має бути чітко дозована. У класній кімнаті доречними є зона самостійної роботи, відсіки (за можливості) для індивідуальних занять дітей²⁰.

Гнучка організація класу дозволяє змінювати розташування учнівських робочих місць, швидко переходити від однієї просторової форми роботи до іншої, дає можливість учням трансформувати власне робоче місце, користуватись за потребою тими чи іншими меблями.

Головним є те, що у правильно організованому просторі класної кімнати діти мають відчувати себе комфортно як на фізичному, так і на психічному й емоційному рівнях, відчувати безпеку, підтримку, свою цінність, а також рівність усіх суб'єктів освітнього процесу. Інколи навіть зміна розміщення столів може допомогти в створенні безпечного й комфортного простору. Адже від того, де стоїть стіл у класній кімнаті, під яким кутом учні бачать учителя й однокласників, залежить і те, як дитина сприймає своє місце в класі, наскільки їй зручно співпрацювати чи працювати самостійно. Саме тому в Новій українській школі передбачена мобільність меблів: їх розташування залежить від запланованої активності.

Оформлюючи безпечний простір шкільної кімнати, важливо дотримуватися одного стилю, уніфікованих дизайнерських рішень. Перш за все, необхідно уникати надмірної

¹⁷ К. М. Бондар, *Теорія і практика інклюзивної освіти*, Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019. 170 с.

¹⁸ Д. Косенко, *Освітній простір НУШ: рекомендації та реальні можливості*, URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1163-osvitnij-prostir-nush-rekomendatsiji-ta-realni-mozhливostyami>, дата звернення: 5.11.2021 г.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ *Рекомендаційні матеріали щодо створення Нового Освітнього Простору*, URL: <http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/upload/%D0%9D%D0%9E%D0%9F.pdf>, дата звернення: 5.11.2021 г.

кількості яскравих плакатів, наліпок, розмальовок на стінах, шафах, вікнах й т.п. Діти набагато ефективніше вчитимуться, якщо навколо немає агресивних кольорів та елементів оформлення, що руйнують і спотворюють загальний вид і дезорієнтують учнів. Нині є перелік певних візуальних матеріалів, що можуть залишатися на стінах протягом року, адже використовуються постійно. Це ранкові привітання, розклад уроків, щоденні новини чи класний календар, куточок настрою, доручення, самооцінка успішності роботи на уроці, правила класу. Наочність, яка стосується навчальної діяльності, має бути тематичною і змінюватися разом з темою. Важливо також, аби наочність була інформативною й допомагала учням²¹. Тобто діти повинні знати, для чого вона є і як вони можуть її використати.

В створенні безпечного простору шкільної кімнати необхідно також дотримуватися єдиного підходу до організації різних видів діяльності, забезпечити можливість організації та контролю різних видів діяльності, зручність та безпека орієнтації у просторі, звичайний нагляд. Необхідно дотриматися відповідності просторової організації, художнього рішення та функціонального призначення шкільних кімнат.

Філософія Нової української школи передбачає також участь самих дітей в організації простору класного приміщення. Це дає змогу сформувати у них активне, свідоме, відповідальне, бережливе ставлення до різних аспектів шкільного життя, серед яких – і облаштування зручного, безпечного та доступного предметного середовища.

Новий безпечний «освітній простір – це значуща складова сучасного освітнього середовища. Інтер'єр та облаштування класів формуються насамперед заради розвитку учнів. Добре облаштований простір класу створює можливості для різноманітних форм навчальної діяльності, забезпечує сприятливу емоційну атмосферу, мотивує та налаштовує на продуктивну роботу»²².

Сучасне українське суспільство бажає бачити школу простором розвитку та співпраці, як всередині, так і по відношенню до зовнішнього світу; простором комфорту, безпеки й творчості. Відтак, формування сучасного освітнього простору, зокрема й шкільної кімнати є вкрай актуальним і потребує подальших наукових розвідок.

Висновки

Отже, нові державні документи про освіту (Закон України «Про освіту», Концепція Нової української школи), дослідження сучасних науковців освітнього простору класної кімнати актуалізують увагу на необхідності створення такого простору шкільної кімнати, який би відповідав можливостям кожної дитини, незалежно від її особливих потреб, був безпечним і раціональним. Формування безпечного простору в цілому шкільної кімнати повинне базуватися на розробці і застосуванні таких рішень, які створюють умови для рівноправної участі кожної особистості в академічному і суспільному житті. Безпечним простором шкільної кімнати науковці вважають той простір, де наявні безпечні умови навчання та праці, налагоджена комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю учнів, педагогів і батьків, відсутні

²¹ Новий освітній простір. Мотивуючий простір. Інформаційний посібник...

²² Д. Косенко, Як створити шкільний простір, що мотивуватиме учнів навчатися, URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-stvoryty-shkilnyj-prostir-shho-motyvuvatyme-uchniv-navchatysya/>, дата звернення: 7.11.2021 г.

будь-які прояви насильства та є достатні ресурси для їх запобігання, а також дотримано прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника навчально-виховного процесу.

Таким чином, можемо стверджувати, що безпечний освітній простір шкільної кімнати є комплексним освітнім ресурсом, органічною складовою цілісного освітнього середовища, невіддільною частиною Нової української школи, а його формування має відповідати усім викликам, вимогам і нормам, які постійно змінюються у контексті зміни соціуму.

Бібліографія

Бондар К.М., *Теорія і практика інклюзивної освіти*, Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019, 170 с.

Класна кімната, URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B0_%D0%BA%D1%96%D0%BC%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0, дата звернення: 12.11.2021 г.

Косенко Д., *Новий освітній простір для Нової української школи: місія нездійснена?! URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1115-novij-osvitnij-prostir-dlya-novoji-ukrajinskoji-shkoli-misiya-nezdijsnena>*, дата звернення: 2.11.2021 г.

Косенко Д., *Освітній простір НУШ: рекомендації та реальні можливості*, URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1163-osvitnij-prostir-nush-rekomendatsiji-ta-realni-mozhливостями>, дата звернення: 5.11.2021 г.

Косенко Д., *Як створити шкільний простір, що мотивуватиме учнів навчатися*, URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-stvoryty-shkilnyj-prostir-shho-motyvuvatyme-uchniv-navchatysya/>, дата звернення: 7.11.2021 г.

Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи, URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>, дата звернення: 12.11.2021 г.

Нова українська школа: poradnik dla vchytelja, Під заг. ред., Н.М. Бібік, Київ: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2017, 206 с.

Новий освітній простір. Мотивуючий простір. Інформаційний посібник, 1 липня 2019, 255 с.

Пономаренко В., Воронцова Т., Сакович О., *Безпечна і дружня до дитини школа в контексті реформи «НУШ»*, Київ: Алатон, 2020, 64 с.

Про освіту: Закон України від 5.09.2017 № 2145-VIII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>, дата звернення: 12.11.2021 г.

Рекомендаційні матеріали щодо створення Нового Освітнього Простору, URL: http://dfr.minregion.gov.ua/foto/_upload/%D0%9D%D0%9E%D0%9F.pdf, дата звернення: 5.11.2021 г.

Цимбалару А.Д. *Освітній простір: сутність, структура і механізми створення*, „Український педагогічний журнал” 2016, № 1, URL: <http://uej.undip.org.ua/upload/iblock/311/311c4a2491b1cdb734b792dca919716e.pdf>, дата звернення: 1.11.2021 г.

Цюман Т.П., Бойчук Н.І., *Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб.*, за заг. ред. Т.П. Цюман, Київ 2018, 56 с.

Чому нам потрібне місто, доступне для всіх? URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2017/12/11/chomu-nam-potribne-misto-dostupne-dlya-vsih/>, дата звернення: 5.11.2021 р.

SUMMARY

Inna Petrenko

Requirements for the formation of a safe space of the school room of primary school in the context of the Concept of the New Ukrainian School

The author analyzed the requirements for the formation of a safe space in the school room of the primary school in the context of the Concept of the New Ukrainian School. It was found that the safe space of the school room is the space in which there are safe learning and working conditions, comfortable interpersonal interaction, which contributes to the emotional well-being of students, teachers, and parents, no violence, and sufficient resources to prevent them., as well as the rights and norms of physical, psychological, informational, and social security of each participant in the educational process.

Modern educational space provides integrity, unity, and orderliness of space and visual perception; freedom, openness, perception, creativity; practicality and ergonomics; harmony and balance; socialization and cooperation; age appropriateness; versatility, mobility; personalization, the presence of personal space.

The basic requirements for the educational space of the primary school room are highlighted, such as sociability, functionality, accessibility, flexibility, content, security, accessibility, creating various opportunities for different activities, the ability to cause joy, stimulate imagination, motivation to learn.

Key words: educational space, safe space, schoolroom, primary school, Concept of New Ukrainian School.

STRESZCZENIE

Inna Petrenko

Wymagania dotyczące tworzenia bezpiecznej przestrzeni sali szkolnej szkoły podstawowej w kontekście koncepcji Nowej Szkoły Ukrainkiej

Autorka przeanalizowała wymagania dotyczące utworzenia bezpiecznej przestrzeni w sali szkolnej szkoły podstawowej w kontekście koncepcji Nowej Szkoły Ukrainkiej. Stwierdzono, że bezpieczna przestrzeń sali szkolnej to przestrzeń, w której występują bezpieczne warunki uczenia się i pracy, wygodne interakcje interpersonalne, które przyczyniają się do dobrego samopoczucia emocjonalnego uczniów, nauczycieli i rodziców, brak przemocy i wystarczające zasoby, aby im zapobiec, a także prawa i normy fizyczne, psychologiczne, informacyjne i społeczne każdego uczestnika procesu edukacyjnego.

Nowoczesna przestrzeń edukacyjna zapewnia integralność, jedność i porządek przestrzeni i percepcji wizualnej; wolność, otwartość, percepcję, kreatywność; prak-

tyczność i ergonomię; harmonię i równowagę; socjalizację i współpracę; adekwatność wiekową; wszechstronność, mobilność; personalizację, obecność przestrzeni osobistej.

Podkreślone są podstawowe wymagania dotyczące przestrzeni edukacyjnej sali szkoły podstawowej, takie jak towarzyskość, funkcjonalność, dostępność, elastyczność, treść, bezpieczeństwo, tworzenie różnych możliwości działań, zdolność do wywoływania radości, pobudzania wyobraźni, motywacji do nauki.

Słowa kluczowe: przestrzeń edukacyjna, bezpieczna przestrzeń, sala szkolna, szkoła podstawowa, Koncepcja Nowej Szkoły Ukrainkiej.

REDAKTORZY OPRACOWANIA:

ANNA PAWLAK, doktor prawa, radca prawny, adiunkt, Instytut Nauk Prawnych, Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie.

BEATA SKWAREK, doktor nauk humanistycznych z zakresu pedagogiki, adiunkt, Zakład Pedagogiki Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych, Collegium Witelona Uczelnia Państwowa.

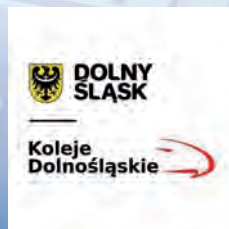
JUSTYNA STADNICZEŃKO, doktor prawa, adiunkt, Instytut Nauk Prawnych, Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie, sędzia Sądu Okręgowego w Opolu.

OKSANA PETRENKO, profesor, doktor nauk pedagogicznych, kierownik Katedry Teorii i Metodologii Edukacji, Rówieński Państwowy Uniwersytet Humanistyczny.

Publikacja stanowi rezultat współpracy wielu ośrodków akademickich, podmiotów edukacyjnych, organizacji społecznych w toczącej się dyskusji na arenie międzynarodowej na temat rozwoju oraz bezpieczeństwa dzieci we współczesnym świecie. Jest to wspólna inicjatywa Collegium Witelona Uczelnia Państwowa i Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie przy współpracy z ukraińskim i niemieckim środowiskiem naukowym prowadzonej od roku 2018.

Publikacja *W trosce o rozwój i bezpieczeństwo dziecka we współczesnym świecie. Aspekty społeczno-prawne* jest zbiorem opracowań poświęconych złożonemu zagadnieniu społeczno-prawnym i problemom związanym z funkcjonowaniem dzieci w środowiskach społecznych, w szczególności rodzinnym oraz szkolnym.

ISBN 978-83-66552-55-5

9 788366 552555